

МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ

УДК 343.98

Гриценко Володимир Григорович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка, заслужений юрист України
lsibirceva10@gmail.com

Пихтіна Поліна Віталіївна,
студентка IV курсу факультету історії та права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
pyhtenush@gmail.com

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ВИДІВ ТА МЕТОДІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

Стаття присвячена сучасним видам та методам криміналістичної тактики проведення допиту, враховуючи досвід зарубіжних країн. На основі проведеного дослідження визначається сутність поняття допиту, запропоновано деякі уточнення для визначення мети, фактичних і процесуальних підстав щодо проведення окремих видів допиту, а саме «прямого» і «перехресного» допиту свідків і потерпілих, одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб та застосування гіпнозу. Проаналізовано законодавчу базу й окремі думки вчених-криміналістів та виокремлено етапи проведення допиту. Запропоновано застосовувати для кожного етапу допиту відповідну тактику, новизною якої є використання фізіогноміки, а також поліграф задля підвищення ефективності розкриття злочину. Внесено пропозицію щодо впровадження деяких специфічних методів подолання конфліктних ситуацій із застосуванням юридичної психології.

Ключові слова: допит, етапи, види, криміналістична тактика, конфліктна ситуація, юридична психологія

Hrytsenko V., Pykhtina P. SOME FEATURES OF MODERN TYPES AND METHODS FORENSIC TACTICS OF INTERROGATION

The article is devoted to modern types and methods of forensic tactics of interrogation taking into account the experience of foreign countries. On the basis of the research, the essence of the concept of questioning is determined, some clarifications are proposed to determine the purpose, the actual and procedural grounds for conducting certain types of interrogation, namely, «direct» and «cross» interrogations of witnesses and victims, simultaneous interrogations of two or more interrogated persons and application hypnosis. The legal basis and separate opinions of criminal scientists are analyzed and stages of interrogation are specified. It is suggested to apply appropriate tactics for each stage of interrogation, the novelty of which is the use of physiognomy, as well as a polygraph for the purpose of increasing the effectiveness of the disclosure of a crime. A proposal has been made for the implementation of some specific methods of overcoming conflict situations with the application of legal psychology.

Key words: interrogation, stages, types, forensic tactics, conflict situation, legal psychology.

Постановка проблеми. У зв'язку із сучасним курсом України на євроінтеграцію, сьогодні більш детально розглядається питання додержання прав та свобод усіх громадян України. Безперечно, одним із головних завдань нашої держави є боротьба зі злочинністю, яка через суб'єктивні та об'єктивні обставини підвищується про, що свідчать дані Єдиного звіту Генеральної Прокуратури України про кримінальні правопорушення від 05.09.2018 р., в Україні протягом січня – червня 2017 року було скоєно 317 633 злочинів, а за аналогічний період в 2018 році вже 467 993 злочинів [4]. Одним із пріоритетних завдань правоохоронних органів є удосконалення процесу розкриття та розслідування злочинів, виконання якого неможливе без нових видів та методів криміналістичної тактики проведення допиту. За таких умов важливого значення набуває постановка та вирішення завдань з розробки нових наукових положень та рекомендацій для їх використання суб'єктами досудового слідства.

Випуск 5. 2018

© В.Г.Гриценко, П.В.Пихтіна, 2018

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблемні питання відповідно до обраної теми дослідження вивчали такі вчені-криміналісти В.Ю.Шепітько, А.М. Тимчишин, М. В. Салтєвський, М. І. Порубов, В.В.Баранчук, Б. М. Дердюк та інші. Але не дивлячись на їх наукові праці, кожен рік вносяться відповідні зміни до чинного національного законодавства, що відображає нестійкість та неактуальність окремих наукових досліджень. Дотепер залишаються не зовсім дослідженими нові методи, тактики й види проведення допиту, через що виникає потреба у подальшому вивченні даного питання.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових розробок, нормативно-правових актів України, міжнародних документів та досвіду розкрити та виокремити нові види, методи й тактики проведення допиту. Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення наступних задач: проаналізувати та сформулювати існуючі в науковій літературі визначення поняття «допит»; на основі аналізу законодавства та наукових поглядів визначити проблеми, які виникають під час проведення допиту через психологічні, організаційно-технічні, тактичні та морально-правові фактори; виокремити нові види та етапи проведення допиту; спираючись на визначення та окремі думки вчених-криміналістів проаналізувати тактики та внести пропозиції щодо удосконалення окремих методів ведення допиту; розробити узагальнену інформаційну модель постановки запитань під час проведення допиту.

Виклад основного матеріалу. Питання дотримання прав та свобод при проведенні допиту регулюється міжнародними договорами, згоду на які надано Верховною Радою України та національним законодавством. Вагомими міжнародними нормативно-правовими актами є Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р., Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. Не менш важливе значення мають Конституція України від 28.06.1996 р., Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р., Кримінальний процесуальний кодекс (далі КПК) України від 13.04.2012 р. та інші.

Необхідно зазначити, що ст. 3 Конституції України проголосила людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Згідно зі ст. 28 Конституції України кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [7].

Вчений М. І. Порубов слушно визначає допит як серію логічно пов'язаних між собою запитань, що ставляться слідчим у певній послідовності: хронологічній, логічній, тактичній, зворотній, психологічній [15, с. 70].

У свою чергу, В. Ю. Шепітько тлумачить «допит» як слідчу дію, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть у ньому участь, та спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини [9, с. 252].

Спираючись на думки вказаних науковців вважаємо, що більш вдалим є визначення вченого В. Ю. Шепітько. Водночас, на наш погляд, можливе трактування допиту як певної дії, що регулюється чинним законодавством та мають структурно-логічний зв'язок, завданням якого є безпосереднє вилучення інформації, її оцінка та застосування для боротьби зі злочинністю.

На жаль, КПК України не дає чіткого визначення поняттю «допит», ст. 224 якого зазначає лише порядок проведення допиту [11].

Предметом допиту є коло тих обставин, які слідчий має намір з'ясувати шляхом допиту. До їх числа належать обставини, пов'язані із самою подією злочину (способом, місцем вчинення, часом, наслідками тощо), які встановлюють або спростовують винуватість у його вчиненні певних осіб і мотиви їхніх дій. Практично предметом допиту можуть бути будь-які обставини, що мають значення для встановлення істини в справі [18, с. 149].

Право проводити допит згідно ст. 44 КПК України має слідчий – як суб'єкт, уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії. Допит може бути застосований до особи, якщо вона має певний процесуальний статус. За процесуальним статусом особи поділяються на: допит підозрюваного; допит свідка, потерпілого; допит обвинуваченого; допит експерта. Кожен із цих суб'єктів має свої процесуальні права та обов'язки, які реалізується на відповідних етапах кримінальної процесуальної діяльності [11].

Слід враховувати, що є специфічна категорія осіб, які потребують особливі умови для допиту, а саме це малолітні (до 14 років) та неповнолітні (14 до 18 років). Допит малолітніх та неповнолітніх осіб проводиться за більш дояльних умов, через віковий та психологічний фактор. Під час допиту можуть залучатися психологи та законні представники: батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи; інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї; представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний.

Згідно до положень п.8 ст.128-1 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11.07.2003 р., ніхто в жодному разі не може допитувати священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді [12].

Чинним законодавством виокремлено такі види допитів:

– одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. Процесуальний порядок проведення одночасного допиту регламентується ч. 9 ст. 224 Кримінально-процесуального кодексу України. Як стверджує, науковець О. І. Котюк, метою одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб є отримання додаткових фактичних даних, які свідчать про істинний перебіг обставин вчиненого злочину, що належать до предмету доказування, щодо яких у показаннях раніше допитаних осіб наявні істотні розбіжності [8, с. 31]. Вчений-криміналіст С. Ю. Карпушин звертає увагу на те, що закон не зобов'язує слідчого, прокурора проводити одночасний допит раніше допитаних осіб навіть за наявності істотних розбіжностей у їхніх показаннях. Так, ухвалою від 11 червня 2015 року слідчий суддя Галицького районного суду м. Львова відмовив у задоволенні скарги М. на рішення слідчого про відмову в задоволенні клопотання про проведення одночасного допиту підозрюваного та свідків. Своє рішення слідчий суддя обгрунтував, зокрема, тим, що такий допит є правом, а не обов'язком слідчого [6, с. 63].

– щодо прямого та перехресного судового допиту свідків та потерпілого, який базується на принципі змагальності та був запозичений з норм права зарубіжних країн. Порядок проведення прямого та перехресного допиту регулюють лише положення ч.ч. 6-8 ст. 352 і ст. 353 КПК України. Законодавець не дає чіткого визначення «прямого допиту». Науковці Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін трактують його поняття в такій редакції: «прямий допит – це допит, який здійснюється між двома учасниками судового процесу, тобто одна особа (прокурор, захисник або обвинувачений) ставить запитання, а інша (свідок) – відповідає» [10, с. 89]. Ми вважаємо за доцільне доповнити це визначення тим, що запитання ставить першочергово сторона, яка викликала свідка. Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї. Спираючись на це, можна стверджувати, що при допиті свідок відповідає на запитання лише тоді, коли його запитали, без так званої «вільної розповіді». Законодавець також не дає визначення поняття «перехресного допиту», тому є необхідним звернутися до думок вчених. На думку В. О. Попелюшко перехресний допит свідка зводиться до допиту свідка сторонами з приводу одних і тих саме обставин. Кожний учасник судового розгляду має право ставити свідкові додаткові запитання для з'ясування або доповнення відповідей, даних на запитання інших осіб [14, с. 150]. С. Дуда під перехресним допитом розуміє такий допит, за якого учасники судового розгляду можуть почергово задавати одній і тій самій особі питання щодо будь-яких епізодів (фрагментів) його показань, з метою їх уточнення, доповнення та перевірки. Цей допит, на його думку, починається, зазвичай, після того як допитуваний у вільній розповіді повідомить все відоме у справі [3, с. 154]. Основна мета перехресного допиту – за допомогою навідних питань довести, що свідок або дає неправдиві свідчення, або помиляється.

На наш погляд, значний інтерес представляє вивчення можливості проведення допиту із використанням гіпнозу, який є дуже специфічним за своїми методами проведення. Гіпноз – це сноподібний стан особи, який насамперед характеризується зниженням активності та порогу чутливості, розмиття меж свідомості та підсвідомості. Під час такого стану особа за вказівками гіпнотизера може розповідати інформацію, яка буде важлива для розкриття злочину. Особливістю є те, що такий вид допиту не передбачений на законодавчому рівні України. Однак, на правовому рівні широко деталізований та закріплений гіпноз як вид допиту у зарубіжних країнах: США, Канаді, Ізраїлю, Великобританії. Умовами проведення гіпнозу є доцільність такої процедури, наявність слідчих органів під час допиту, професіоналізм психолога (гіпнотизера), фіксація ходу процесуальної дії на матеріальних носіях та відсутність медичних показань. Після дотримання усіх вимог, слідчий за погодженням прокурора подає клопотання на ухвалу слідчому судді [19, с. 228-229].

Законодавець виділяє чотири етапи порядку проведення слідчої дії, а саме: 1) з'ясування даних про особу допитуваного, роз'яснення порядку проведення слідчої дії; 2) роз'яснення його прав і обов'язків; 3) вільна розповідь; 4) відповіді на запитання слідчого, прокурора. Водночас, вчений Л. В. Павліченко, визначає три етапи допиту: початковий, основний і завершальний. На початковому етапі слідчий має на меті добре підготуватися до основної частини (власне допиту). Для цього він збирає усю можливу інформацію про допитувану особу, складає план проведення допиту і перелік питань, намагається передбачити можливі проблеми та намічає тактики ведення розмови [13, с. 186].

М.В.Салтевський тлумачить тактику, як розробку загальних положень-принципів, вчення про версії, планування, засоби слідства, закономірності формування психологічних відносин, вчення про наукову організацію праці слідчого та суддів [16, с. 68].

Слушно визначає вчений-криміналіст В. Ю. Шепітько термін «криміналістична тактика». На його думку, криміналістична тактика – це відносно самостійний розділ науки криміналістики, який включає систему наукових положень і рекомендацій з організації та планування досудового і судового слідства, розроблюваних на основі визначення оптимальної лінії поведінки осіб, прийомів провадження слідчих і судових дій, направлених на дослідження і збір доказів і встановлення обставин, що сприяють вчиненню злочинів [22, с. 130].

На основному етапі допиту слідчий прагне отримати нову і правдиву інформацію. Для цього допитуваному пропонують викласти усе, що йому відомо, у тій послідовності, яку він визначає, і з його власними оцінками (прийм вільної розповіді). При використанні цього прийому допитуваному надається можливість в оповідній

формі детально, без обмежень часу і деталізуючих запитань, викласти всю послідовність подій та одночасно застосовується поєднання форсованого (прискореного) та уповільненого темпів допиту. Дія цього прийому базується на тому, що інтенсивна зміна темпу запитань не дозволяє допитуваному скрупульозно обмірковувати варіанти відповідей і концентрувати увагу на деталях, які характеризують неправдивість свідчень [2, с. 18]. [13, с. 186].

Вчені С. В. Белан та Т. О. Луценко, пропонують використовувати такі види тактик допиту під час основного етапу: використання стану емоційної напруженості. Цей прийом базується на тому факті, що у стані емоційної напруженості в особистості суттєво знижується здатність повною мірою здійснювати свідомий контроль за змістом мовних повідомлень та своєю поведінкою; використання ефекту раптовості [2, с. 17].

Л. В. Павліченко, вказує, що на завершальному етапі слідчий здійснює фіксацію даних, якщо їх не записували під час допиту. Слідчий робить висновки, ґрунтуючись на отриманій інформації. Дані переглядають, порівнюють із свідченнями різних осіб, а також із даними попередніх допитів [13, с. 187].

Опрацьований під час проведеного дослідження матеріал свідчить про те, що у зарубіжних країнах широко застосовують фізіогноміку як вид тактики при проведенні допиту. Фізіогноміка – це вчення, за яким характер та психологічні властивості людини можна встановити через її риси обличчя – ніс, губи, брови, вуха тощо [20].

У 1971 р. відділом аналізу поведінки Академії ФБР США вперше було створено психологічний портрет злочинця у зв'язку з розслідуванням убивств, учинених з особливою жорстокістю. З того часу він увійшов у повсякденну практику роботи з розкриття тяжких злочинів. На сьогодні від 60 до 80% справ, переданих на консультацію до відділу психологічного аналізу, розкриваються. У 67% випадків створений психологічний портрет збігається з реальним виглядом злочинця [17, с. 133-134].

На наше переконання, фізіогноміка є універсальною тактикою, яка підходить під усі етапи допиту та є дуже важливою, оскільки знання цього вчення допоможе слідчому налагодити насамперед психологічний контакт, завдяки тому що він напередодні буде знати характерні особливості щодо спілкування з допитуваним.

Вважаємо за доцільне запропонувати суб'єктам досудового слідства активніше впроваджувати використання під час проведення допиту поліграфу, який безумовно допоможе відкрити нові можливості виявлення, встановлення обставин та дослідження злочину. Поліграф є абсолютно безпечним для організму людини. Єдиною головною засадою задля дотримання прав та свобод людини необхідно брати письмову згоду допитуваного та проводити процедуру за присутністю психолога.

На практиці слідчі широко застосовують юридичну психологію під час проведення допиту. Досвід використання спеціальних психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності допомагає підвищити ефективність своєї професійної діяльності, що позитивно впливає на подальше розкриття злочинів. Юридична психологія досить вдало вирішує конфліктні ситуації між слідчим та допитуваним. Конфліктна ситуація виникає тоді, коли допитуваний відмовляється давати показання, дає неправдиві показання, не визнає причетності до злочину, говорить правду, однак вважає, що інші учасники говорять неправду та ін. Розрядку конфліктної ситуації можна здійснити з допомогою прийомів емоційного впливу, зокрема: спонукання до каяття і роз'яснення кримінально-правових наслідків щиросердного каяття як обставин, які пом'якшують відповідальність; використання позитивних якостей допитуваного; використання особистісних відносин між співучасниками злочину; поглиблення психологічного контакту з допитуваним (наприклад, шляхом зміни ходу думок допитуваного та ін.) [21].

Для подолання конфліктної ситуації застосовуються психологічні методи, серед яких є психологічний контакт слідчого та особи, яка допитується.

Вчений В. В. Баранчук сформулював етапи психологічного контакту, які повинні: регулювати процес установа, підтримання та закріплення психологічного контакту; допомогти ліквідувати дію негативних чинників та усунути перекручення, що виникають із природи формування психологічного контакту; враховувати рівні формування психологічного контакту; дослідити можливості ефективного застосування тактичних прийомів його встановлення при проведенні допиту та ін. [1, с. 2].

В. О. Коновалова, зазначає, що для установа психологічного контакту, слідчий передбачає вивчення даних про особу допитуваного: матеріали кримінального провадження, показання свідків чи обвинувачених, характеристики, отримані в результаті оперативно-розшукової діяльності. Аналіз даних дозволяє скласти припущення про психологічний та соціальний портрет особи, з якою має відбутися розмова. Найголовнішим це є усунення конфліктних ситуацій [1, с. 8].

Однією з таких сприятливих процедур вирішення кримінально-правових конфліктів може бути припинення провадження шляхом примирення потерпілого і обвинуваченого або співпраця слідчого із допитуваною особою, яке застосовується в Україні та в більшості зарубіжних країнах. Одним із способів вирішення кримінального конфлікту є угода про визнання вини при судовому розгляді, застосування якої впродовж кількох століть практикується в англо-американській правовій системі. Такі угоди вигідні для обвинувачених, бо надають їм можливість через зізнання у дрібних правопорушеннях уникати покарання за тяжчі злочини. Підсудні часто відмовляються від проведення попереднього слухання, що, як правило, передбачає пом'якшення покарання чи

зменшення обсягу обвинувачення. Абсолютна більшість (у деяких районах до 90 %) засуджених у США опинилися за ґратами не за вердиктом присяжних, а тому, що зізнались у вчиненому злочині [5, с. 156].

На нашу думку, для того, щоб налагодити психологічний контакт та уникнути конфліктних ситуацій слід облаштувати спеціальні кімнати для допиту, які не будуть психологічно давити на допитуваного, а також при кожному допиті запрошувати спеціаліста-психолога, який би вивчав психологічний портрет особи.

Висновки. У статті подається теоретичне узагальнення і визначено окремі шляхи вирішення наукового завдання, що полягає у рекомендації застосування нових видів, методів й тактик проведення допиту. Головними теоретичними і прикладними результатами роботи є:

1. Розглянуто різні підходи до проблеми розуміння та формулювання терміну «допит» спираючись на думки вчених-криміналістів. Запропоновано авторське доповнення щодо визначення поняття «допит», а саме допит – це певні дії, що регулюються чинним законодавством, які мають структурно-логічний зв'язок, завданням якого є безпосереднє вилучення інформації, її оцінка та застосування для боротьби зі злочинністю;

2. З урахуванням опрацьованих джерел охарактеризовано предмет допиту, що являє собою коло обставин, які слідчий має намір дослідити. Зазначено особу, яка має право проводити допит та коло осіб, які можуть бути допитуваними відповідно до їх процесуального статусу;

3. Проаналізовано види допитів та рекомендовано застосовувати окремий вид, який не закріплений на законодавчому рівні, а саме: проведення допиту за допомогою гіпнозу (виокремлено умови відповідно до яких можна проводити такий специфічний допит, а також вказано на його позитивні риси);

4. Досліджено позитивний досвід зарубіжних країн та внесено пропозиції щодо більш активного використання поліграфу та впровадження на законодавчому рівні можливостей фізіогноміки;

6. Опрацьовано проблемні питання, які виникають між слідчим та допитуваним, сформульовано методи подолання конфліктних ситуацій завдяки юридичній психології й психологічному контакту.

Список використаних джерел:

1. Баранчук В. В. Етапи формування психологічного контакту при допиті. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2. С. 1-15.
2. Белан С. В., Луценко Т. О. Психологічні прийоми подолання протидії слідству при проведенні окремих слідчих дій URL: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol6/002.pdf>. (дата звернення: 19.09.2018).
3. Дуда С. Судовий допит, його сутність і види. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 2. С. 153-155.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення від 05.09.2018 р. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&c=fo#. (дата звернення: 19.09.2018).
5. Иванов В. М. Юридична конфліктологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2004. 224 с.
6. Карпушин С. Ю. Проведення одночасного допиту у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2. С. 238-243.
7. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>. (дата звернення: 19.09.2018).
8. Котюк О. І. Мета, фактичні та процесуальні підстави одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб потребують уточнення URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2016_Kotuik.pdf. (дата звернення: 19.09.2018).
9. Криміналістика: підручник / [за ред. В. Ю. Шепітька]. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Ін Юре, 2004. 728 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 2. 664 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI URL: zakon.rada.gov.ua/go/4651-17. (дата звернення: 19.09.2018).
12. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс від 11.07.2003 № 1129-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>. (дата звернення: 19.09.2018).
13. Павліченко Л. В. Комунікативно-прагматичні аспекти дискурсу досудового слідства (на матеріалі різних видів допиту). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 43(3). С. 184-190.
14. Попелюшко В. О. Судовий розгляд кримінальної справи: навч. Посібник. К.: Кондор, 2006. 234 с.
15. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии. М.: БЕК, 1998. 208 с.
16. Салтевський М. В. Криміналістика: [підруч.]: у 2 т. / Салтевський М. В. Х.: Консум, 1999-2001. Ч. 2 : Методика і тактика. 2001. 528 с.
17. Скрябін О. М., Тонне Н. Д. Використання можливостей фізіогноміки в тактиці проведення допиту в кримінальному процесі URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06/part_4/28.pdf. (дата звернення: 19.09.2018).

18. Тимчишин А. М. Тактичні особливості проведення допиту у кримінальних провадженнях про фальшивомонетництво. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2015. № 12. С. 148-153.

19. Узунова О. В., Кальонов О. О. Процесуально модель проведення допиту з використанням гіпнозу на досудовому розслідуванні URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_2/41.pdf. (дата звернення: 19.09.2018).

20. Фізіогноміка URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Фізіогномік>. (дата звернення: 19.09.2018).

21. Шепелюк В. Л. Допит в конфліктній ситуації. *Наука і життя: українські тенденції, інтеграція у світову наукову думку*. 2009. № 20. Ч. 3. С. 57-58.

22. Шепитько В. Ю. Криміналістика: [курс лекцій] / Шепитько В. Ю. [2-е изд., перераб. и доп.]. Х.: Одиссей, 2005. 368 с.

REFERENCES

1. Baranchuk V. V. (2013). Etapy formuvannya psykholohichnoho kontaktu pry dopyti [Stages of formation of psychological contact during interrogation]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva – Theory and practice of jurisprudence*, 2, 1-15 [in Ukrainian].

2. Bielan S. V., Lutsenko T. O. Psykholohichni pryomy podolannya protydyi slidstvu pry provedenni okremykh slidchykh dii [Psychological methods of coping with the investigation in the conduct of individual investigative actions]. Retrieved from <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol6/002.pdf>. [in Ukrainian].

3. Duda S. (2011). Sudovyi dopyt, yoho sutnist i vydy [Judicial examination, its nature and types]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 2, 153-155 [in Ukrainian].

4. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia vid 05.09.2018 r. [The only report criminal offenses of 09.05.2018 p.] Retrieved from https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo#. [in Ukrainian].

5. Ivanov V. M. (2004). *Yurydychna konfliktolohiia [Legal Conflict]*. К.: МАУП [in Ukrainian].

6. Karpushyn S. Yu. (2015). Provedennia odnochasnoho dopytu u kryminalnomu provadzhenni [Conducting simultaneous interrogation in criminal proceedings]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 5.2, 238-243 [in Ukrainian].

7. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-VR [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254к/96-VR] (1996, July 23). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, article 141. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр [in Ukrainian].

8. Kotiuk O. I. Meta, faktychni ta protsesualni pidstavy odnochasnoho dopytu dvokh chy bilshе vzhe dopytanykh osib potrebuut utochnennia [The purpose, the actual and procedural grounds for the simultaneous interrogation of two or more already interrogated persons need to be clarified]. Retrieved from http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2016_Kotuik.pdf. [in Ukrainian].

9. Shepitko V. Yu. (2004). *Kryminalistyka: pidruchnyk [Criminology: textbook]*. К.: In Yure [in Ukrainian].

10. Tatsii V. Ya., Pshonka V. P., Portnov A. V. (Eds.). (2012). *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar [Criminal Procedural Code of Ukraine. Scientific and practical commentary]*. Kh.: Pravo [in Ukrainian].

11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks vid 13.04.2012 № 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine: Code of 13.04.2012 № 4651-VI]. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/4651-17 [in Ukrainian].

12. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy: Kodeks vid 11.07.2003 № 1129-IV [Criminal-executive code of Ukraine: Code of 11.07.2003 № 1129-IV]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> [in Ukrainian].

13. Pavlichenko L. V. (2013). Komunikativno-prahmatychni aspekty diskursu dosudovoho slidstva (na materialy riznykh vydiv dopytu) [Communicative-pragmatic aspects of the discourse of pre-trial investigation (on the material of various types of interrogation)]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu – Linguistic and conceptual pictures of the world*, 43(3), 184-190 [in Ukrainian].

14. Popeliushko V. O. (2006). *Sudovyi rozghliad kryminalnoi spravy [Judicial consideration of criminal case]*. К.: Kondor [in Ukrainian].

15. Porubov N. I. (1998). *Taktika doprosa na predvaritelnom sledstvii [Tactics of interrogation in the preliminary investigation]*. М.:БЕК [in Russian].

16. Saltevskiy M. V. (2001). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. Kh.: Konsum. [in Ukrainian].

17. Skriabin O. M., Tonne N. D. *Vykorystannia mozhyvostei fizionomiky v taktysi provedennia dopytu v kryminalnomu protsesi [Use of the possibilities of physiognomy in the tactics of interrogation in the criminal process]*. Retrieved from http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06/part_4/28.pdf [in Ukrainian].

18. Tymchyshyn A. M. (2015). Taktychni osoblyvosti provedennia dopytu u kryminalnykh provadzhenniakh pro falshyvomonetnytstvo [Tactical peculiarities of interrogation in criminal proceedings on counterfeiting]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho – Scientific and Information Bulletin of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytsky*, 12, 148-153

19. Uzunova O. V., Kalonov O. O. Protseualno model provedennia dopytu z vykorystanniam hipnozu na dosudovomu rozsliduvanni [Processual model of interrogation using hypnosis in pre-trial investigation]. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_2/41.pdf. [in Ukrainian].

20. Fiziohnomika [Physiognomy]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].

21. Shepeliuk V. L. (2009). Dopyt v konfliktnii sytuatsii [Interrogation in a conflict situation]. *Nauka i zhyttia: ukrainski tendentsii, intehratsiia u svitovu naukovu dumku – Science and Life: Ukrainian Trends, Integration into the World Scientific Opinion*, 20, 57-58 [in Ukrainian].

22. SHepitko V. IU. (2005). Kriminalistika [Criminalistics]. KH.: Odissei [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018

УДК 321.01

Мілова Марія Іллівна,

*доктор політичних наук, професор кафедри політології
Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова
maryskamilova@gmail.com*

Трушевич Ганна Богданівна,

*студентка II курсу магістратури
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова
anya.trushevych@gmail.com*

ІДЕОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПОСТМОДЕРНУ: СУТНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню науково-історичних аспектів процесу становлення ідеології політичного постмодернізму. Визначено спільні та відмінні риси модерну та постмодерну з метою відмежування та характеристики нової системи постмодерністських цінностей.

Ключові слова: постмодернізм, модернізм, історико-філософська концепція, метапарадигма.

Milova M., Trushevich A. POLITICAL POST MODERN IDEOLOGY: THE ESSENCE AND RETROSPECTIVE OF DEVELOPMENT

The article is devoted to the research of the scientific and historical aspects of the process of formation of the ideology of political postmodernism. The general and distinctive features of modern and postmodern are defined in order to distinguish and characterize the new system of postmodern values.

Key words: postmodernism, modernism, historical and philosophical concept, metaparadigma.

Постановка проблеми. Категорії постмодерного періоду, їх генезис та сутність є предметом дискусій як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників у сфері політології. Сьогодні в політичній теорії йде гостра дискусія про те, чи продовжує теперішнє суспільство належати до епохи модерну, або ж відбулися в ньому фундаментальні зміни, які вже привели його в постмодерн. Актуальність роботи зумовлена актуалізацією проблеми постмодерну, як поняття та його впливом на політику. Вже в кінці XIX століття, у людей виникає естетична втома та починається трансформація, не тільки в суспільному житті, а й в політиці. Поняття «постмодерн» сьогодні широко популяризоване: ініціативні громадяни, нові політичні лідери, постмодерні прояви влади, латентні структури і глобалізація. Все це використовується в засобах масової комунікації, що має неоднозначність тлумачень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню постмодернізму присвячені праці таких вчених, як А.Тойнбі, Р.Інглхарт, Ж.-Ф.Ліотар, Ч.Дженкс, З.Бауман, М.Хайдегер, Ігаб Гассан, О.Панарін, В.Воронкова, Д.Затонський, Н.Терещенко та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є ретроспективний аналіз розвитку та становлення політичного постмодернізму як нової ідеології, а також її сутність крізь призму наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. В теорії постмодерну важливим є визначення його базових структур, зокрема, варто розпочати з аналізу поняття «постмодерн». Підсумувавши строкату палітру підходів, ми розглядаємо постмодерн як соціологічну, історико – філософську концепцію сприйняття світу в епоху постіндустріалізму, що спирається на недовіру до традиційних реалістичних концепцій, до істинності